Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныҥы 15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҒЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҒЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 90 (6538). | 1987 сыл. От-ыйын 28 күнэ. ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 3 харчы.

От ыйын 15-25 күннэригэр бэриллибит ударнай декадаҕа оройуон үрдүнэн 8242 киһи кытынна. Общественнай сүөһүгэ анаан 2000 т от, 4014 т дуллҕа, 302 т былах бэлэмнэннэ.

МЭЧЧИРЭҢГИ ТОЛОРУ ТУҺАНЫАХХА

Эти государствоҕа атыылаһыы сыл аҥардааҕы былааннарын совхозтар барыы аһара толорбуттара. Государствоҕа 1374 төбө ынах сүөһү хас биирдиилээ ортотунан 317-лин кг туттарылыннылар. Итиэннэ 64.1 бырыһыана үрдүк уойуулаах быһыанан барда. Ол эрээри, государствоҕа туттарыллар сүөһү эрдэттэн биирдиилээн чопчуламматаҕа, ахсаана быһаарыллыбатаҕа булкууру үөскэппитэ. Ол түмүгэр уотуу тэриллибиккэ кыра ыһааһыннаах, көтөх ынахтар туттарылыннылар. Ити, биллэн турар, элбэх ночоокко тэпта.

Элбэх сүөһү туһата суох көнньүнэн өлүүтэ, ыргыаннаах ыһыанна, тахаарылынна. Эмтэнэр ыахтара суоҕунан, санитарнай өлөрүүгэ ыытылыннылар. Итиэннэ хаһаайыстыбаларга тоһоллоох улахан хоромньу өгөйүллүбүтүн туһунан этэ да барыллыбат.

Алта ый түмүгүнэн ыҥырэй деловой тахсыыта 56,5 бырыһыанна, кулун деловой тахсыыта 52 бырыһыанна тэҥнэстэ. Ити көрдөрүүлэр аспыт сыл түмүгүнэн туһаммаҕынан 64,9 уонна 68,7 бырыһыаннарга тиийбиттэрэ. Миэстэлэргэ специалистар, сылгыһыттар бу күннэргэ төрүөх учуотун чуолкайдаан, эти государствоҕа атыылаһыы сыллаҕы былааннарын толоруурга барыллаһыы ахсаннары өгостуохтарын наада.

Сайын мантан хаалбыт кэмигэр, сүөһү күһүнгү уотуутугар ураты болҕомто ууруллара эрдэйиллэр. Субан сүөһүү сайыннары да, күһүнгү да уотуурга отделениелар суолта биэрбэттэрин аспыт сыллар холобурдара, быйылгы мэччирэҥ икки ыйа көрдөрүлэр. Итинник сыһыан охсуутугар күһүн сүөһү маассабайдык өлөрүллэр кэмигэр былааны ситиһиннэрэр иннитэн элбэх ахсаннаах, кыра ыһааһыннаах көтөх сүөһүү туттарыы буолар. Ол түмүгэр аспыт сылга ортотунан 291 кг орто ыһааһыннаах сүөһү туттарыллыыта. Ордук кыра ыһааһыннаах сүөһүү Субуруускай аатынан совхоз (292 кг), «Чурапчы» (272 кг), «Мугудай» (278 кг) совхозтар туттарбыттара. Итинник быһыы быйыл хатыланыа суохтаах. Совхозтар салайаччылара күһүнгү уотуу тэрээһин үлэтин бу күннэртэн уталыппакка саҕалыыллара наада. Сир ахсыы сүөһү уотар базалар бэлэмнэнэхтээхтэр. База тула от, комбикорм биллиэттэн хаһаанныыллыахтаах. Аһатарга табыгастаах күрүөлээх-хаһаалаах уотар площадкалар тэриллиэхтэхтэр. Кураан сайыннаах дьыл күһүнгү уотууттан государствоҕа туттарыллар сүөһү ыһааһынын эбиллиитэ улахан тутулуктааҕын барыы ойдуохтээхпит.

Күһүнгү уотууга тэрээһиннээхтик киирэр дьаһаллар бэлэмнэнэн толоруурга киирэхтээхтэр. Былырыын Субуруускай аатынан совхоз Болтоҥотооҕу отделениетыгар Сизой Николаевич Картузов салайбыт ыччат сүөһүү телеһүтэр звенота ити үлэлэри балай да тэрээһиннээхтик саҕалаабыта. Онтон Эрилик Эристин аатынан совхозка күһүнгү уотуу тэрээһинэ быстар молтох эте. Сүөһүлэри талыы, ааһылык нуорматын быһыы хойукка аалҕа диэри тардыллыбыттара. Итиннэ маарыныыр быһыы-майгы Субуруускай аатынан уонна «Мыҥдаҕаайы» совхозтартан уратыларга барыларыгар тахсыбыта. Быйыл дьыл хаамыыта, айылҕа бэйэтэ туруорбут уустук балаһыанньата тэрээһиннээх буолууну, сыыдамнык үлэлээһини эрэйэллэр.

Быйылгы дьыл төрүөҕэр ураты ыарахан, аһылыгынан кырыымчык кыстык кэлээри турар. Төрүөҕү эҥчироппэккэ кыстатыы олуктара бу күннэргэ уурулуохтаахтар. Үгүс сайыллыгарга мэччирэҥ суоҕар сигэнэн ыҥырэйи хаһыынан уонна бөлөҥөҕүнэн аһаталлар, мэччийэргэ үөрэппэттэр. Бэлэм аһылыгынан тоторон, күлүкка сытыараллар. Итинник кинилиэбит ыҥырэйдэр аһылыгы буһарар ис органнара сиппэ сайдыбаттар, кэбинэргэ үөрэммэттэр. Итинник итэҕэстэр былырыын эмиэ бэлэтэммиттэрэ уонна быйыл хатыламмыттара дьиксиннэрэр.

Маантан күһүн кеннөрүммэтэххэ кэлэр кыстыкка дуллҕа, былах, лабыкта, тар, балын, о. д. а. эбин аһылыктар киэҥник туһаныллыыларыгар мөһөллөру үөскэтиэхпитин сөп. Мэччирэҥ кураанга уонна аһыныҕа былдьаммытынан олус албэх ыҥырэйи биир сиргэ түмэр табыллыбат. Мэччирэҥнээх соҕус сирдэриэн тарҕатыахха, Кэмчи мэччирэҥ кыаҕын толору туһанарга кыһаллыаҕыҥ. Атырдьах ыйын бүтэһик күннэриттэн ыҥырэйдэр кыстык хотоннору бүлүохтаахтар. Хотоннору өрөмүннэрэ, кормцехтары, кормокухнилары кэмигэр үлэлэтиигэ миэстэлэри салайаччылар хамсатыылаах дьаһаллары ылыахтаахтар. Балаҕан ыйын бастакы күнүттэн ыҥырэйдэр кыһыҥнылыы аһатыыга киирэхтээхтэр.

Ханна баҕарар үлэ түмүктэрэ үлэһиттэр тэрээһиннээх буолуулларыттан, кинилэр дьыалаҕа сыһыаннарыттан тутулуктаах. Салайаччыттан саҕалаан бириигэдэлээн үлэһитигэр тиийэ бэлэм рецептэри күүппэккэ айымньылаахтык үлэлэтиэхтээхтэр. Юбилейдаах сыл сорудахтара туолуулара—бу биһиги чиэспит дьыалата.

УДАРНАЙ ДЕКАДА ТҮМҮКТЭННЭ. УДАРНАЙ ТЭТИМ САЛҒАНЫАХТААХ

УЛУУ СЫҺЫЫ ОТЧУТТАРЫГАР

(Репортаж)

Субуруускай аатынан совхоз Хатылытааҕы отделениетын отчуттара 2270 тонна оту соҕотоопкалыыр былаанныахтар. Хоҕуһаҕа 9 звено үлэлии сылдьар. От ыйын 23 күнүнэҕи турутунан барыта 680 гектар сир охсулунна, 180 тонна от кэбиһилиннэ.

Сырылатан, сырбатан күн да күн! Этэргэ дылы, сиикэй от буһар итинтэ. Ол да буоллар Улуу Сыһыы кизиг нэлэмэг ходуһата биһигини күүстээх үлэ үөһүгэр сылдьар технина тыаһыыр тарылыы-барылыы тоҕуйда. Ити оҕустарааччылар Н. А. Протопопов уонна Г. Г. Кривошапкин үлүһүйэн үлэлии сылдьаллар. Оту ньичэйэн намыһахтык оҕустараллар. Кэлэр кыстык дьылҕатын быһаарыыга улахан оруолу сүүрүт дьон итинник кыһаныылара-мүһэнилэрэ киинин олус үөрдэр.

—Маннык эрэ гынньах-пытына сатаҥар. Хаһа, оту нуорматтан 5 см үрдүктүк ыллаххына, үүнүү 25 бырыһыана сүтэр диэн. Оттон быйылгы курдук кураан дьылга хаһаанныгыаҕар даҕаны сирийэн-хоруйан оттоотохпутуна табыллар,—диэн Григорий Григорьевич үөрэ-көтө кэпсии көрсүбүтэ.

Оҕустарааччылар иккиэн даҕаны опыттаах отчуттар. Ол иһин даҕаны отделениеҕа соҕотох кэлим механизациялаах звенноҕа оҕустарааччыларынан киниилэри анаатахтара. Киһи үлэһит быһыытынан хайдах хаачыстыбалаара маннык ыарахан күннэргэ биллэн эрдэҕэ. Оттон Протопоповтаах отделениелэрин итэҕэлин түһэн биэрбэттэр: түүн 11-12 чаасна диэри сыралаһаллар.

—Оту аһыҥаттан быдьаһан, түргэтии сатыыбыт,—диэн үлэһиттэр сыраларыҥ түмүгүн судургутук быһааралларр. Бу борустуой, истиҥ тылларга отчуттар соруктарын биитик өйдөөһүннэрэ, оту толороргo дьулуһуулара иһиллэр.

—Мин ойоҕос харбатарыынан мустарабын. Быйыл итинник ньымнан саҥа үлэлээн эрэбин. Бытархай оту ыраастык ыларга өлүс табыгастаах тэрил эбит,—диэн тоҕуйда мустараччы Н. Н. Чичигинаров. Николай Николаевич—эмиэ отделение төһүү механизатора. Кини огортообут субууларын «Киргизтан-2» агрегатынан Ф. С. Собакин престээн иһэр. Механизатордар хомуйан барбыт сирдэрэ, остуол ньуурунуу, ып-ыраас.

Бу ыраҥкый коллективы коммунист Иван Егорович Дорогунов салайар. Бу күннэргэ оттуттар саналара коньуэрэн, өрө котоҕуллан сылдьаллар. Буолумуна даҕаны, аҥардас бу Улуу Сыһыыга 90-са тонна оту кэбистилэр. Ити—совхозка бэлэмнэммит от аҥарын кэриҥэ. Социалистическай куоталаһыы ый аҥардааҕы түмүгүнэн бастаанар, биринэмийэ ылдылар.

—Оттуур сүрүн ходуһабыт—тоҕус. Үүнүүлэрэ молтох бөдөҥ. Маршруппутун барытын атырдьах ыйын ортотун диэки бүтэрэр соруктаахпыт. Былааммыт—360 тонна. Оту толорор иннитэн ходуһаларбыт бүттэхтэриэ, ылиннэн кырыы-таарба сирдэри охсуута турунуохпут,—диэн звеньеной.

Ити иккиэн ардыгар «Киргизтан-2» агрегатына кыра саахалланыы буолла: ролига тахсыбыт. Бары саба түһэн ахсаннаах мүнүүтэ иһигэр коннэрэ оҕустулар.

Л. УНАРОВА,
«СО» корр.

БАРЫ БҮТТҮҮН ТУРУНАН

Ударнай декада күннэригэр Бахсы сельсэй Советын общественноһа былаанныах 800 тонна дуллҕаны уонна 30 тонна былаҕы соҕотоопкалыыр иннитэн күнүгэ ортотунан 80-чалыы киһилээх күрүөмнээх субуотуньуктарга үлэлээтэ.

Куталахы эрдии субуотуньуктааччылар 550 тонна дуллҕаны быһаҕ отделениеҕа туттардылар. Итини тэҥэ 25 тонна былах бэлэмнэнэ.

Субуотуньуонна эргиэн предприятиетын (директор Лыткин В. В.), сибээс отделениетын (начальник Монастырева И. И.), детсад (сэбиэдиссэй Сорокоумова А. И.) коллективтарын үлэһиттэрэ ордук көхтөөхтүк кытыннылар. Биирдиилээн дьонтон таһаарылаах үлэ холобурун Оконешникова И. П., Хомутова Т. Н., Лыткина У. П. уо. д. а. көрдөрдүлэр.

В. ЛЫТКИН.

КҮРГҮӨМНЭЭХ ТАХСЫЫЛАР

«Чурапчы» совхоз Арыылаахтааҕы отделениетыгар эбин аһылыгы бэлэмнэһиигэ үлэ тэрээһиннээхтик ыытыллар. Ити үлэлэри отделение управляющайа Н. П. Чичигинаров сүрүннүүр, болҕомто киниигэр тутар.

Төбө да кураан сайын буоллар күөх маассаҕа анаан ыһыллыбыт культуралар үүнүүлэрэ үчүгэй. Н. Д. Барашков салайаччылаах силэсчиттэр звеноларын үлэтэ үгэннээтэ.

Арыылаах нэһилиэгин общественноһа 154 тонна дуллҕаны, 5 тонна лабыктаны бэлэмнэтиллэр.

Оройуон киниттэн шефтээх тэриллэлэр күрүөмнээх тахсыылары огортоотулар. Суолу тутар-өрөмүннүүр учаастак 15 үлэһитэ 122 тонна дуллҕаны соҕотоопкалаатылар. «Агропромэнерго» холбоһуктан 10 үлэһит үлэлэрин түмүгэ—55 тонна дуллҕа.

Өрөмүннүүр техническэй предприятиеттан 15 үлэһит от ыйын 25—26 күннэригэр күөх маассаны бэлэмнээһиҥнэ күргүөмнээхтик үлэлэтиллэр.

Отделение былырыыҥҥы ыстыктан ордубут дуллҕаны биир сиргэ чөмөхтөөһүнү бүтэрдэ. Бэлэмнэммит эбин аһылык хараллыытыгар кичэллээхтик сыһыаннаһаллар.

Е. КАЖЕНКИНА.

«Мир» комплекс бордугар советскай-сирийскэй экипаж

1987 сыл от ыйын 24 күнүгэр «Союз ТМ-3» космическай хараабыл «Мир» научнай-чинчийэр комплексы кытта тиксиһиитэ огоһуллуунна. Сир чугаһыныаҕы орбитаҕа түөрт советскай космонавтар—Юрий Романенко, Александр Лавейкин, Александр Викторенко, Александр Александров уонна сирийскэй космонавт Мухаммед Фарис састаастаах норуоттар икки ардыларынааҕы экипаж үлэтин саҕалаата.

Советскай Союз уонна Сирия ученайдарынан бэлэмнэниллибит кэтүү научнай программата алта хонуукка суоттаммыт. Холбоһуктаах чинчийиилэр тумуктэммиттэрин кэнэ салаалар комплекс сүрүн экипаһын сорҕото уларытыллыаҕа. «Союз ТМ-2» хараабылынан космонавтар Александр Викторенко, Александр Лавейкин уонна Мухаммед Фарис сиргэ эргиллиэхтэрэ, оттон Юрий Романенко уонна Александр Александров Сир чугаһынааҕы орбитаҕа үлэлэрин салгыахтара.

Советскай Союз уонна Сирия космонавтарын көтүүлэрэ икки бырааттыы дойдулар космическай куйаары эйэлээх сыалга баһылаһыын дьыалатыгар ыкса хардарыта биргэ үлэлээһиннэрин демонстрациялаан көрдөрөр.

(ССТА).

Оройуон совхозтарыгар сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин от ыйын 27 күнүнээҕи сводката

Совхозтар	үлэлиир киһи ахсаана	звено ахсаана	ол иһигэр механизатор	охсуу (гектар)	муҥньуу (гектар)	хабыллыыта: график	хабыллыыта: туолла	силос (тонна): график	силос (тонна): туолла	от мууһэтэ: график	от мууһэтэ: туолла
Карл Маркс	252	14	2	1820	1500	1330	313	56	—	—	—
Субуруускай	349	14	3	1500	1364	1900	390	96	—	—	—
Эрилик Эристин	711	29	7	3750	3475	3420	333	104	—	88	—
«Чурапчы»	677	20	4	2080	1578	2470	297	72	—	—	—
«Мыҥдаҕаайы»	249	19	4	2412	1835	2584	244	72	—	—	—
«Мугудай»	341	21	2	2825	2463	2356	473	80	—	—	—
Оройуон үрдүнэн	**2579**	**117**	**22**	**14387**	**12215**	**14060**	**2050**	**480**	—	—	—

Государственнай статистика оройуоннаҕы инспектурата.

● Комсомольскай олох: куоталаһыыны тэрийии

КҮҮҺҮ ӨССӨ ТҮМҮӨХХЭ

ЫБСЛКС райкомун бюрота 16 ыччат-комсомольскай, итиннинэ аатыы ылар иһин охсуһар 22 ферма, ороҕуон кинигэр хаачыстыы эйгэтигэр үлэлиир 9 ыччат-комсомольскай коллективтар сыл анардаары социалистическай куоталаһыыларын түмүгүн таһаарда.

Ороҕуоммут ыччат-комсомольскай фермаларын коллективтара республиканы биир идэлээхтэригэр ыстыры таһаарар үлэлиилэрин билэбит. Кинилэртэн алта ыйга былааннарын 7-рэ эрэ толорбуттар. Итиҥ түмүгэр сыл анарыгар биир фуражнай ынахтан 733 кг үүт ыаннар. Итиҥ—былааннаммытыттан 19 кг намыһах. Онон сорудах 97 бырыһыан туолла.

«Мугуд-ү» совхоз ыччат-комсомольскай коллективтара, үгэс курдук, социалистическай куоталаһыыны баһылаан-көҕүлүүн иһэллэр. Бу хаһаайыстыбаттан Телей отделениетын «Чаҥыр» фермаҕар биирдии фуражнай ынахтан 932-лии кг бородуукуоҕаны ылыллар. Оттон Толоонтон уруккуттан биллэр «Маяк» коллективтан итиҥ нордоруурга 18 кг-нан тиийбэт. Бу совхоз фермаларын ситиһиилэрэ кыаллыбат буоллахтарына, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Чакырдааҕы отделениетын «Дьуулуур» ферма коллектива сыл анарыгар үс бастыгынар ахсааннарыгар киирбитэ, кырдьыгы эттэххэ, күүтүллүбэтэх суол. Чакырдар сыл бастаны кварталыгар алтыс мохтоҕо тахсыбыттара. Кинилэр кэрдэруулэриттэн ыл ахсыы үрдэтэн иһэллэрэ баллыр. Маны ыанныыктыттара барыы бастыы сылларын үлэлиир ыччаттар. Кинилэр биирдии фуражнай ынахтан 876-лыы кг үүнү ылаллар ыан бастакы бөлөхтө үһүс буоллар.

Саамай намыһах көрдөрүүлэхтэр кимниэҥий? Субуруускай аатынан совхоз Хатылыгаастыы отделениетын «Искра» фермата биирдии фуражнай ынаҕыттан баара эрэ 432-лии кг үүнү ылата. Итиҥ былаантан 288 кг-нан ныра. Эбэтэр былаан 60 эрэ бырыаһыан туолла. Иккис болоххо ыччат-комсомольскай коллектив аатын ылар иһин охсуһааччыларга, Эрилик Эристиин аатынан совхоз фермалара бастаатылар. Эмиэ Чакыртан «Саппыйа» ферматын коллектива биирдии фуражнай ынаҕыттан 823 кг үүнү ылан иккис нүөмэрдэнэ таҕыста. Совхоз Хоптоҕостоох отделениетыттан «Лимпа» уонна Карл Маркс аатынан совхозтан «Куула Куөл» фермаларын кэрдэруулэрэ тэҥ—894-үүн кг үүт. Ол эрээри бу бөлөх 22 коллективыттан баара эрэ 7-рэ быланнарын толорбуттар.

Ороҕуон киинэ 9 коллективыттан үс эрэ коллектив быланнарын толорбуттар. Оо иннитэн пекарни коллектива бастаата. Иккискэ парикмахердар «Олимп» коллективтара таҕыстылар.

Улуу Октябрь 70 сылыгар юбилейын көрсө XII пятилетка иккис сылыгар сорудахтарын толоруута күүһү, сатабылы өссө түмүөххэ.

С. ИВАНОВ.

АТЫННЫК ГЫНЫА СУОХТААҺА

Советскай Армия буойуна сүүрбэ саастаах азербайджанец Рахиб Мамедов онорбут хорсун быыытын түһүнан дойду бүттүүнэ билбит. Кини Чаладиди диэн грузинскай салаҥнаһыаҕа ааннаабыт айылҕа алдьархайын утары охсуһуурга көмөлөһө сылдьан өлбүтэ. Р. Мамедов 20 кинээс уоттан быыһаан олохторун өрүһүйбүтэ.

Азербайджан Агдамскай ороҕуонун Нарадагдинскай сельсоветын Махраалы салаҥнаһытын Гюлмалы уонна Роза Мамедовтар диэн колхозтаахтарын дьиэ-кэргэнэ алта оолоохо. Рахиб балыстарын уонна бырааттарын улаатыннарарга иҥэлэх аҕатыгар көмөлөһөр. Техниканы олус таптыыра, армияҕа сулууспаҕа дьоһуннаахтык бэлэмнэнэр.

Сулууспатын бастакы күннэриттэн Рахиб подразделение бастыҥ буойуннарыттан бириҥдэстэринэн буолбута, рота комсомольскай бюротун чилиэнинэн талыллыбыта.

Азербайджан бастакы механизатордарыттан биирдэстэрин, республика Верховнай Советын депутата Панах Мехиев сиэнэ бэйэтин иэдэс тиһэҥэр тиийэ достойнайдык толорбута. Кини аата төрөөбүт салаҥнаһытыгар тыыннаах, олоҕун салгыыр.

Симпоиска: иҥэ аҥыыта мунура суох диринг.

А. Рухадзе фотота.

(ССТА фотохрониката).

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИИЛЭР

Эркин хаһыаттарын таһаарыы сир ахсын уонналлаах эркин түһүнэн **«Эркин хаһыатын түһүнэн өссө биирдэ»** диэн ыстатыйа хаһыат бу дыл кулун тутар 19 күнүнээҕи нүөмэригэр бэчаттаммыта. Онуоха ССКП райкомун пропаганда уонна агитация уонна отделын сэбиэдиссэйэ **В. В. АЛЕКСЕЕВ** маннык эппиэтэ:

«Ыстатыйа ССКП райкомун идеологическай комиссиятыгар дьүүллэһиллибит. Бары партийнай тэрилтэлэр секретардарыгар бу боппуруоска ураты болҕомтону ууралларыгар ыйыы онохуулунна.

Кэлэр өттүгэр эркин хаһыаттарыҥ үлэлэрин салайыыта, хаһыаты үлэҕэ-хамнаска таба туһаныыта үлэлэрин түһүнэн сопхозтар парткомнарын, маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэр информациаларын идеологическай комиссиҥа бу дыл тордүс кварталыгар истэргэ быһаарылынна».

х х х

Кыстаанахтан корпост чилиэнэ М. Леонтьева **«Кыһыҥыттан өнүйбэт»** диэн ыстатыйатыгар (хаһыат бу дыл от ыйын 9 күнүнээҕи нүөмэрэ) ыйыллыбыт итэҕэстэри туоратыы түһүнан отделение управляющайын а. т. **П. П. ЗАХАРОВ** маннык эппиэти ыытта:

«Ыстатыйаҕа ыйыллыбыт итэҕэстэр кырдьыгыттан. Олору туоратыыга үлэ барар. Ол курдук бары сайылыктарта иккилии бастаайаннай бостуукта аванылар. Кинилэргэ аттар бэриллиннилэр. Харамаайыга эбии аҥылык огороччу аванна. Дьаарбанка коопыербөкө ыанныыксыттар бэйиэлэрэ огостоллор. Арҕаа Чараҥ ферматыгар итиҥ эбээһинэҥ бостуукта толороллор. Эбии аҥылык састааба байытылар. Үлэһиттэргэ лабыктаны хомуйуугга чопчу сорудахтар тиэрдиллиннилэр.

Үүт таһар автомашина өрөспүүбүлүкэтэн, график быһыытынан харгыһа суох сылдьар. От ыйын саҥатыттан ыла ыаммыт үүт бастакы суортааҕынан государствоҕа туттарыллан иһэр.

Отделение үрдүнэн үүтү маҥын үс центнерэнэн эбиллиннэ.

Мөлтөх туруктаах ньирэйдэр опыттаах суоҕуһукэ Г. М. Новгородоваҕа туттарылыннылар».

ССКП КК бэс ыйынааҕы (1987 с.) Пленумун матырыйаалларынан лекциялар, бэсиэдэлэр, дакылааттар

ТЕМАТИКАЛАРА

ССКП КК бэс ыйынааҕы (1987 с.) Пленум уураахтара—уларыта тутууну түргэтэтии модун ыытаах уонна кэдьүүстээх төҥүүтэ.

ССКП КК бэс ыйынааҕы (1987 с.) Пленумун уураахтара—салайыыны төрдүттэн уларытар реформа теоретическай төрүта, советскай общество олоҕун хаачыстыба оттуҥан саҥардар үлэ чопчу программата.

ССКП КК бэс ыйынааҕы (1987 с.) Пленума—Улуу Октябрь дьыалатын быһаччы салааһын.

ССКП КК муус устардааҕы (1985 с.) Пленумун кэнниттэн ыытыллыбыт уларыта тутуу политическай түмүктэрэ.

Уларыта тутуу билиҥни кэрдиһии бастакы уоҥараттаах соруктара.

Демократизация—уларыта тутууну быһаарар усулуобуйа.

Экономика—уларыта тутуу охсуулаах фронта.

Экономиканы салайыы биир кылым, кэдьүүстээх, иҥиэнэ систематын тэрийии—экономика салаатыгар партия сүрүн политическай сорута.

Экономиканы салайыыны төрдүттэн уларыта тутар реформа—дойду общественнай олоҕун бүтүннүүтүн уларыта тутуу боччумнаах сүһүөҕэ.

Экономиканы салайыыны төрдүттэн уларыта тутуу сүрүн туһаайыылара.

Предприятие—салайыыны уларыта тутуу саҕаланар суунна.

Предприятиелар үлэлэрин салайыы саҥа экономическай механизма.

Экономиканы биир киинтэн салайыы функцияларын уларыта тутуу.

Салайыы тэрээһинин структураларын уонна органнарын үлэтин уларыта тутуу.

Хаһаайыннааһын саҥа усулуобуйатыгар территориальнай салайыы.

Билиҥни усулуобуйаларга экономическай, научнай-техническэй уонна социальнай сайдыы төҥүүлэрэ уонна олоҕу көҕүлүүр ньымалар.

—Саха АССР промышленнай предприятиеларын хаһаайыннааһын саҥа усулуобуйатыгар үлэлээһиннэрин опыта.

Сайдыы саҥа кэрдиһигэр социалистическай куоталаһыы.

Научнай-техническэй прогресс—экономическай үүнүү сүрүн фактора.

Салайыыны уларыта тутуута—үлэһиттэр инициативаларын уонна айымньылаах үлэлэрин.

Салайыыны уларыта тутуута—чуолкай тэрээһини уонна партийнай-политическай хаачыстыбыны.

Государственнай предприятие (холбоһук) туһунан ССРС Сокуона—экономическай реформа правовой төрүта.

Салайыыны уларыта тутуу—предприятиелар партийнай тэрилтэлэрин политическай ситиһиилэрин-хотууларын уонна бойобуой дьоҕурдарын тургэтэтии.

Толору хаһаайыстыбаннай ахсаан уонна бэйэни үбүлэнии—предприятиелар үлэлэрин бүтүннүүтүн төрүта.

Былааннаһын—партия экономическай политикатын олохтоох киллэрии сүрүн инструмена.

Производствоны материальнай-техническэй хаачыстыыны уларыта тутуу сүрүн туһаайыылара.

Сыананы үөскэтиини төрдүттэн уларыта тутуу реформата—экономиканы салайыыны уларыта тутуу быстыспат сорудоо.

Кредитнэй системаны уларыта тутуу—салайыыны төрдүттэн уларыта тутуу реформатын боччумнаах сүһүөҕэ.

ССКП экономическай политикатын социальнай туһаайыллыыта.

—Саха сирэ ССРС норуоттарын бырааттыы кэрэтэтэригэр.

—Биһиги ороҕуоммут (куорсыыт, бөҕүөлэкпит, салаҥнаһыбыт) уон иккис пятилетиэҕэ.

—Саха АССР-ы тэрийии уонна республика сайдыыта—Улуу Октябрь идеяларын өрөгөйдөөһүнэ.

—Улуу куучча норуотун уонна ССРС атын норуоттарын бырааттыы көмөлөрө—Саха АССР оноруулаах күүстэрин сайыннарыыга быһаарылаах фактор.

—Саха сирин айылҕатын баайын—Иҥэ дойдуга.

ССКП экономическай политикатын киниигэр—бэйэтэ туспа интэриэстээх уонна олохтоох дьулуурдаах киһи.

Уларыта тутуута киһи факторун оруолун үрдэтии.

Саҥа хаһаайыстыбаннай механизм уонна общественнай, тус бэйэ интэриэстэрин дьүөрэлэһиннэрии проблемалара.

Социальнай көмүскэллээх буолуу, советскай киһи бырааптара уонна эбээһинэстэрэ.

Үлэ төлөбүрүн систематын уонна үлэни кэҥүлэһиин саҥа принциптэрэ.

Үлэни тэрийиини—научнай-техническэй прогресс ирдэбиллэрин таһымыгар.

Үлэни тэрийии кэскиллээх формаларын, коллективнай бэдэрээти—маассабайдык туһаныахха.

Дойду социальнай-культурнай комплексын салайыыны тупсаран иһии сорутара.

Кадрдар экономическай билиилэрин үрдэтии—салайыыны ситиһиилээхтик уларыта тутуу булгуччулаах усулуобуйата.

—Саха сирин усулуобуйатыгар сүөһү аҥылыгын бөлөмнэһиини интенсификациялааһын суоллара.

—Партия Саха сирин оноруулаах күүһүн сайыннарарга уурар кыһамныта.

—ССРС Аҥын-үөлүн программатын олохтоох киллэрии кылаанныт.

—Саха сирин агропромкомплекса: туруга уонна кэскиллэрэ.

—Сүөһү аҥылыгын бөлөмнэһиигэ—үрдүк онорумтуолаах үлэни, үлэ үрдүн күүрэхтии.

—Биһиги республикабыт уон иккис пятилеткаҕа.

—ССКП КК бэс ыйынааҕы (1987 с.) Пленумун уураахтара—советскай дьон олохторун хаачыстыбаннай тупсарыы, социализмы дьиҥнээхтик саҥардыы чопчу программата.

ТӨЛКӨЛӨРҮН ТҮӨРЭХТИЭҢИН

1961 сыллаахха ороҕуон хоту анарыгар Субуруускай аатынан бөдөҥ колхоз тэриллибитэ. Итиҥ кэмтэн үлэлиикэ түбэйэн Дьаарылла биригэдэтэ Хатылы учаастагар. Түөйэ биригэдэтэ Уһун Күөлгэ сыйыарыллыбыттара. Саҥа тэриллибит бөдөҥ колхоз киниигэр биир-икки салайааччы сүбэтинэн эдэх киһиттэн ыйыта-ыарыгната барбаккалар итиҥ икки биригэдэлэр дьыдаларын быһаарар дьаһаллар ылыллыбыттара. Дьаарылла торут олохтоохторо уйаларыгар уу кирэн атын олохсуйар сирдэри көрдөһөн барбыттара. Үгүстэрэ чугастыы Чуранчы салаҥнаһытыгар дьиэлэрин көһөрбүттэрэ, сорохторо ыраах олохсуйбуттара. Ыраас хатыҥ хайыгнаах Түөйэ эбэбит «Оҕуйур» биригэдэтэ Дьаарыллаттан эмиэ туох да атына суох кэрэгэй дьыдьаланар кутталланна. Үлэһит ыччаттара отделение киниэ Чуранчыга буолар үһү дэһээннэр Мурун Тыымыйаҕа уйаайба ылан дьиэ-уот туттар түбүгэр түстүлэр. Бэрт аҕыйах ахсааннаах кырдьаҕастар онуоха-маныыта диэри олорон көрөр баҕалаахтар. «Чуранчы» совхоз урунку салалтата чаалыйан сытар ис ыахтары толору туһамматтаҕа. Ол курдук, тотообу аҥ оттоох Дьаарылла, Түөйэ ыраах алаастарын, Түөйэ курдук бастыҥ ходуһалаах үрэҕи, үчүгэй уулаах үүттүгэнэнэх сайылыктары, отардуур сирдэри кэккэ сыллар усталарыгар умнуулаах хаалларбыта, сирин-уотун кэбинэрэн отохсуттэн хэбиспитэ. Совхоз социальнай-культурнай сайдыытын таһыма, экономиката туруктаах буолуута обуоталэриттэн иҥэлиэхтибэлээбит иҥэ сирдэрин иэнин уллунах саҕаттыгар саҕалаан хаарах хараты-ыы хаарыстаах туһаналларыгар буолуо сүөдүө? Туох барыта сиэтэн саҕаланар. Сир—эмиэ от, өлгөм үүт, уйгулаах остуол. Онон сири хаалларар сатаммат. Ол да иһин Түөйэҕэ саҥа отделениены тэрийэр туһунан быһаарыныыны үгүс дьон үөрэ, саҥаарэ көрсүбүттэрэ. Овтуктара атыннык эргийэн таҕыста. Саҥа тэриллибит отделениены Уһун Күөлтэн 30 км, Түөйэттэн 20 км тэйиччи Чуранчы салаҥнаһытыгар маҥы таастыыр комбинат хаалбыт өртүгэр Тумуһахтаах алаас халдьаайыгыгар киллиэхтилэр. Үс туһаҥан арболитовай дьиэлэри тутан ылыбыттылар. Остуорас, харабыл буоллар хонтуора тэрийдилэр. Мин итиннэ сылыа дьаһаныы диибин. Отделениены Түөйэҕэ киллиэхтиэн олох байаҥа туруорар боппуруоһа. Хаһа баҕарар тэрилтэ киниэ рабочайдар кнэйэ, сарсыарда сылдьан билбэтэхтэрин билэн, истибэтэхтэрин истэн аһар сирдэрэ буолуохтаах. Сири кэмигэр командирдар саллаатыттан туспа сылдьан ылайыыны ситиспиттэрэ суоҕа. Сии ол тэҥэ отделение салалтата үлэ күүстүү ортуйар үөһүгэр сылдьыахтаах эбитэ ини.

Совхоз отделениета сиэ-уота ыараабыт Чуранчыга самалык буоларга тиэ кэскиллээх?

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр).

ИНИНИ УОННА СОКУОНН
ОБЩЕСТВЕННАЯ ОТДЕЛ ТАЛААРЫЫТА № 3

ИРДЭБИЛИ КҮҮҺҮРДҮӨХХЭ

Оройуон совхозтарыгар анах сүөһү уонна сылгы көнньүнэн өлүүтэ салгыы талаарылла турар. Ол курдук, 1984—1986 сыллардаахха барыта 2703 ынах, 879 сылгы туһата суох охтубуттара. Быйыл сыл аҥарыгар ити сыыпаралар туһаннаадыынан хайыы-үйэ 547-ҕа уонна 302-тэ тиийдилэр.

Баланыанньа төбө да ыраханын үрдүнэн буруй оҥоһуллар, төрдүн-төбөтүн арыйан суох оҥоруурга хамсатыылаах дьаһаллар сиэрэ суох бытаанньык олохтоноллор, ночоокко тэбэр итэҕэстэр сылтан сыл хатылана туралларе: сүөһүнү болдьоҕор ичигэс ыстыыр хотоннорунан, тоноону аҕыллыгынан хааччыйы ыаллыбат, үлэһиттэр уларыйа-тэлэрийэ туруулара тохтотуллубат, зооветеринарнай нуормалар, үлэ дьиссиплинэтэ түүҥнуллубаттар, о. д. а. Буруйдаахтары сэмэҥэсүгхаҥа тардыы эмиэ ити тэҥэ: төлөппүт аатын эрэ ылаары сүтүк бэрт кыра кэмэйин сабар төлөбүрү оҥорторуу омсолоох үгэс-кэ кубулуйбут.

Эрилик Эрнстини аатынан совхоз Хоптоҕотоову отделениетын Лампа ферматыгар 1985 сыллаах күүһүн 45 бырааска көнньүнэн өлүүтүттэн уопсайа 5677 солк. ночоот оҥоһуллубутуттан совхоз дирекциятын дьаһальынан сыччах 1728 солк. ол эбэтэр ночоот 34 бырыһыака эрэ төлөтөрүллүбүт. Субуруускай аатынан совхоз Болтоноотоову отделениетыгар 1985 сыл түмүгүнэн куһаҕан көрүүттэнхарайыыттан 91 төбө сүөһү, ол ыһыгар 78 ньирэй, 9 ыччат сүөһү, 4 ынах, өлөннөр совхозка 9246 солк. ночоот оҥоһуллубута. Оттон совхоз дирекцията эмиэ «үтүө сапаалаах дьээдьэ» оруолун толорбут: сорох үлэһиттэртэн сүтүк 22 бырыһыанын эрэ төлөппүт. Буруйу Моттойоҕо аҥыыйыттан совхозтар улахан суумалаах ночоокко тэбиллэллэр, финансовай экономикалара айгырыыр. Бу ниннин өттүгэр сорунуулаахтык туоратыллыахтаах. Ити бүгүҥнү олох, уларыта тутуу үгүс көрдөбүллэриттэн биирдэстэрэ. Оройуоннаады прокуратура итиннэхэ урукку өттүгэр сокуон көрдөбүллэрин толорторуурга, сымнаҕастык сыныаннаспытын аҕаҕастык билиэр. Билигин оҥу көннөрөр дьаһаллар ылыллаллар. Ол курдук, кэккэ бэрэбиэркэлэр ыытыллаллар буруйдаахтар народнай суутунан эпиэннэҕэ тардылыннылар. Үөһэ ахтыллыбыт түбэлтэлэртэн бастакытыгар сирэй буруйдаахтарынан отделение урукку управляющайа Аргунов Н. К., бригэдьыыр Осипов Н. Н., зоотехник Нахсылова Л. С. буолаллар. Кинилэр ыстык тэрээһиннэр аҕары бытаардыбыттар, кормокухня үлэһиттэрэ балаҕан ыйын 30 күүгэр эрэ булуллубуттар. Сүөсүһүттэр эрдэттэн сүүмэрдэммэккэлэр уларыйа-тэлэрийэ туруулара таһаарылыыбыт, ол түмүгэр үлэ режимэ, дьиссиплинэтэ тутуһуллубатах. Охсуута общественнай сүөһүтэ буолбут: алтынныыта диэри таһырдьа турбут 40 ньирэй ыһыллыбыт, олбах сүүнүт. Балаҕан—алтынны ыйдарга 40, 1986 сыл тохсунньутугар 5 төбө көнньүнэн охтубут. Туһаанчах салайаччылар үлэлэриттэн дьалаҕайдык сыныаннаспыттарын ааһан РСФСР УК 172 ыстатыйатынан көрүүлээр холуобунай буруйу оҥорбуттар. Кинилэртэн, буруйдарын толоору биллиилэрин, үлэлэриттэн уҥуллубуттарын уонна совхоз дирекциятын оттуттан үүгэй характеристикалаахтарын учуоттаан, РСФСР КЭОТ 121 ыст. бастакы чааһынан ирдэбил олохтонно. Аргуновтан 1000 солк., Осиповтан уонна Нахсыловаттан хас биирдиилэриттэн 800 солк. төлөтөрө уураахтанна. Иккис түбэлтэҕэ буруйдаахтар РСФСР ГПК 191—197 ыстатыйатынан эпиэннэҕэ тардылыннылар.

Салайаччылар производствоны салайар, тэрийэр, оҥу сэргэ хонтуруоллуур эбэһиннэстэхтэр. Хонтуруол молтотүлүннүнэ, оҕон туһанарга баҕалаахтар да суох буолбатахтар. Онуоха биир холобурунан «Чурапчы» совхозка буолбут түбэлтэни аатыахха сөп. Манна Сылан отделениетын сылгыыттара хас да сыллар усталарыгар сылгы учуотун булкуйан, совхозка улахан ночооту оҥорбуттара арыллан, 1987 сыл ыам ыйын 6 күүгэр народнай суут аҕыҥас дьүүлүгэр туруоруллубуттара.

Олох бары эйгэтигэр баар турар уларыта тутуу юридическай факторын хаһаанкыытааҕар да үрдүк миэстэҕэ таһаарда. Үлэ коллективтарын Сокуоннарын кытаанахтык тутуһуу улам сытыытык туруоруллар. Ол аҕыйах бириигэ совхозтарбытыгар итиннэхэ болҕомто өссө да сиҥэ уурулла илик. Рабочайдар эпиэтинэстэрин үрдэтэр сыаллаах дьаһаллар үрдүнэн ыытыллаллар, кинилэр үлэлэрин тэрийии, хонтуруоллаабын молтох. Народнай суут бу дьыл күүн тутар 10 күүнүнэҕи уураадыынан Карл Маркс аатынан совхоз бостуукта-ра Николаев Е. Е. уонна Старостин Н. В. үлэлэриттэр эпиэтинэҕэ суох сыныаннаһыылары түмүгэр 8 сүөһүнү итэҕэстэбиттэрэ дакаастаан хас биирдиилэриттэн 2555 солк. совхоз туһатыгар төлөтөрөрө быһаарылыыбыта. «Мыҥдаҕаайы» совхоз Соловьевтааҕы отделениетын бостуукта Монастырев Г. Д. 4 сүөһү сүтүүтүн ааһан 1000 солк. толуурга уураахтаммыта. Ити бэрт аҕыйах холобур. Оттон борогуулаабынтан, хаачыстыбата суох үлэлэһиннэн, эпиэтинэҕэ суох буолууттан, о. д. а. совхозтарга күннэтэ төлөөх ночоот оҥоһулларый? Маныаха болҕомтону уурарга, аҕаан-суоттаан үлэлиргэ, сирэй эпиэтинэстэхтэрэ ирдэбили күүһүрдэргэ уолдьаста.

А. САЛГЫНОВ,
оройуон прокурора,
юстиция советника.

И. ВАСИЛЬЕВ,
хаһыат общ. корр.

БРАКОНЬЕР—СААТТААХ ААТ

ССКП XXVII съезһигэр уонна ССКП КК кэлин буолуталаабыт Пленумнарыгар айылҕаны харыстааһынга, социалистическай сокуоннаһы уонна бэрээдэги бөҕөргөтүүгэ үлэни туспарыы өссө күүскэ туруоруллунуллар. Бу соруктары толоруута оройуонга кырата суох нитэр, сэрэтэр уонна дьарыйар үлэлэр ыытыллаллар.

Ол эрээри кэлин биримэҥэ оройуонга ааҕас көрүнүмэх браконьердааһын чахчылара таһаарылланнар, буруйдаахтар эпиэккэ тардылыннылар.

Ааспыт сезонтан «Мыҥдаҕаайы» совхоз Соловьевтааҕы отделениетын рабочайдара Федоров В. К. уонна Кириллин П. К. браконьердаабыттара дакаастанан, холуобунай дьыала тэриллэн бу дьыл муус устар ыйыгар сууттаннылар.

Гражданин Федоров В. К. совхоз кадровай булчутун быһыытынан бастайаанай сыныарылыыбыт бултуур үрэхтэрдээх, үүтээннэрдээх, ыт тардаах киһи буолан, бэйэтин тула 4 киһиип, ол ыһыгар лицензията суох киһиин ыҥыран, Амма өрүс уҥуоргу үрэхтэригэр тайахха бултаабыны тэрийбит. Кинилэр 4 тайахха лицензиллаах эрээри «Хочо» уонна «Ладамычах» диэн үрэхтэргэ 8 тайаҕы өлөрбүттэр. Онон РСФСР УК 166 ыстатыйатын II чааһынан буруйданар дьыаланы оҥорбуттар. Ити ыһын гражданнар Федоров В. К. уонна Кириллин П. К. народнай суут 1987 сыл муус устар ыйын 1 күүнүнэҕи биринчибэриннэн хас биирдиилэрэ иккилин сыл хаайыыга уурулларан, бэйэлэрэ буруйдарын нс сүрэхтэриттэн билиннэ камсиналлэрин, таһаарбыт ночоотторун көҥүл өттүлэриннэн төлөөбүттэрин, үлэлиир коллективтара кинилэри нитиҥэ ылар туһунан көрдөһүүлэрин итиннэ бастакы сууттаныылара буоларын учуоттаан, суут кинилэри, көҥүлүн быһыыны толорбокко, икки сыл кэтэн көрөргө быһаарда. Сокуоннайа суох бултаабыт карабина конфискацияланна.

Народнай суут бу дьыл ыам ыйын 21 күүнүнэҕи биринчибэриннэн «Чурапчы» совхоз Сылаанаады отделениетын рабочайа Чепалов Н. П. эмиэ Амма өрүс уҥуор кадровай булчут Федоров П. Д. ыҥырыытынан тайахтыы тахсан, биир да лицензията суох эрээри 2 тайаҕы өлөрөн, государствоҕа 2250 солк. хоромньуну таһаарбыт. Онон РСФСР УК 166 ыстатыйатын II чааһынан 2 сыл хаайыыга түбэһэр холуобунай буруйу оҥордо. Ол гынан баран итиннэхэ гр. Чепалов Н. П. бастакы сууттаныыта буоларын, буруйун бэйэтэ билиннэн кэмсинэрин, эдэрин, таһаарбыт ночоотун көҥүл өттүнэн төлөөбүтүн учуоттаан, иккі сыл кэтэн көрүүгэ уурулунна.

Субуруускай аатынан совхоз кадровай булчута Дьячковскай М. Н. эмиэ браконьердааһын ааһан соторутааҕыта (бу дьыл ыам ыйын 21 күүнүгэр) РСФСР УК 166 ыстатыйатын II чааһынан 2 сыл хаайыыга түбэһэр буруйу оҥорбут. Ол эрээри урут сууттаммыттаҕын, эдэх интимныылээҕин, таһаарбыт ночоотун төлөөбүтүн, үлэлиир сириттэн үүгэй характеристикалааҕын учуоттаан, суут наказаныыр миэрэни усуолуобунайынан солбуйда.

Браконьердаабыт Федоров В. К., Кириллин П. К., Чепалов Н. П., Дьячковскай М. Н. холуобунай эпиэккэ тардыллан сууттаммыттарынан биирдии сыл болдьохтоон бултуур бырааптара быһыллыбыт.

Браконьердааһын ааҕар оройуон 3 совхозтар («Мыҥдаҕаайы», «Чурапчы» уонна Субуруускай аатынан) таһаарылыннылар. Ол аата бу совхозтарга булчуттары, сельсоветтарга нэһилиэнньэни бултуу бырааптарын тутуһуннарыыга нитэр-уөротор үлэлэрэ мелтэх, ирдэбил-көрдөбүл кытаанахтык туруоруллубат. Бултуур обществоларын алын сүүһэх тэриллэрэ саас ахсын чилиэннэртэн усуноостары эрэ хомуйуунан мунурданаллар. Нитэр-сэрэтэр үлэни ыыппаттар, саалары регистрациялааһын боппуруостарынан куһаҕаннык дьарыктаналлар. Тайахтааччылар лицензиллаахтарын эбэтэр суоҕун туһунан олоҕун даҕаны нитэриэнгрээбэтэр.

Райпо бырабылыанньата соҕотоопкаҕа диэн аатаан тайах биилэтин бултаан киллэрбэт дьоннорго биэртэлээһинэ, ардыгар биирдии киһиэхэ хастыы эмэ лицензиилии биэрилиэ бэрээдэктээннэх тустаах.

Бултааһын бырааблаларын куруубайдык кэһии тайахтааһынга эрэ баар буолбатах. Үгүс нэһилиэктэргэ саасны кэмигэ куһу уонна аҥдыны бултааһын болдьохторун тутуспат буолуу чахчылара маассабайдар. Кэлин биримэҥэ уора-нэстэ киһи бултааһын, таҥас оҥостуу, бобуллардын үрдүнэн куобахтааһын, кус сааскы сезонугар аҥдаатыраллааһын, туртаһы, кыыл табаны бултааһын, о. д. а. кэһиилэр тахсе туралар.

Иннинитин сельсоветтар исполкомнара, совхозтар администрациялара, тэриллэлэр салайаччылара уонна охотобщество органнара миэстэлэргэ браконьердааһын ханнык да түбэлтэлэрин таһаарбат курдук сэрэтэр-нитэр үлэни утумнаахтык ыыталлара, бу боппуруоска үлэни билиҥи биримэ үрдүк көрдөбүлүгэр сөп түбэһиннэрэн уларыта туталлара булгуччулаах.

Айылҕа—барыбыт уонсай баайбыт. Кинини харыстааһын иниитэн-туттан тутулуга суох барыбытыгар булгуччулаах.

А. САЛГЫНОВ,
оройуон прокурора,
юстиция советника.

ҮЛЭ КОЛЛЕКТИВТАРЫГАР ТИРЭҔИРИЭХХЭ

Арыгылаабыны уонна алкоголизмы туоратыыга оройуон сокуону арааччылааһынга органнара партия райкомун, райсовет исполкомун кытта былаанныах уонна утумнаах үлэни ыыталлар. Оройуонга ыытыллар нитэрэйдэтэр үлэлэр түмүктэригэр аспыт сыл туһаанчах кэмиэҥэҕэр буруйу оҥоруу уонсай ахсаана 45,6 (ол ааҕыллар холуобунай буруй 51,2, саастарын сита илик оҕолор буруйу оҥоруулара 50) бырыһыан аччатылынна. Буруйдары оҥоруулуу арыйыы урут 93 бырыһыан буоллаҕына, быйыл сыл аҥарыгар 95,3 бырыһыанна тэҥнэстэ.

Буруйу оҥоруу кыччааһынытар Арылаах, Хоптоҕо, Чаҥыр нэһилиэктэрэ чэбдик олох ааҕар зонаҕа киирбиттэрэ тирэх буолла. Хоптоҕо, Хайахсыт, Кытаанах, Болтого, Бахсы, Болугур нэһилиэктэригэр буруйу оҥоруу сыл аҥарыгар таһаарыллыбата. Оттон Чурапчы, Хатылы сэлиэнньэлэригэр тоттоҕутун улаатта. Чурапчы сэлиэнньэтигэр өрөмүөнүүр- техническай предприятие, «Якутмелиоводстрой» ПМК-та, маны таҥастыыр комбинат, от-үүт комбината, тубдиспансер коллективтарыгар буруйу оҥоруу улаатта. Ол үрдүнэн манна табаарыстыы сууттар, ДНД, опорнай пуун аанна үлэлэбэттэр.

Бу тэриллэлэргэ чэбдик олох ааҕар охсуһар общественнай киирии быстар мөлтөх. Арыгылаабыт, техника уруулугар итирик олорбут дьону коллективтика дьүүллэн ааҕар суох. Кэлин биримэҥэ армиеттан сулууспалаан кэлэн баран ханна да үлэлэбэккэ ускул-тоскил сылдьан, ырыгылаан баран кулуупка күлүгэннэн Кириллин В. А., Сивцев А. М., Сивцев Н. К. уонна квартираҕа күлүгэннэн Кириллин В. М. итиннэ саамы сита илик Пестерев Дмитрий холуобунай эпиэккэ тардылыннылар.

Сорох нэһилиэктэргэ, тэриллэ делиналарыгар прописката суох паспортнай режимы кэһэн олороччулар баллар. Холобур, урут сууттаммыт гр. Абрамов Н. В. прописката суох Мугудайга олорон биргэ үлэлиир киһитин олорон 10 сыл хаайыыга барда. Паспортнай режимы кытаанахтык тутуһуута үлэҕэ ылыы туһунан бириисэни таһаарар тэриллэлэр салайаччылара, отделение управляющайдара эпиэтинэҕи сүгэллэр.

ССКП КК тохсунньутаабы (1987 с.) Пленумун көрдөбүлүгэр сөп түбэһиннэрэн, үлэ коллективтарыгар нитэр үлэни лаппа туспарар сорук турар. Совхозтар директордара, управляющайдар, бригэдьиирдэр, тэриллэ салайаччылара, профсоюзнай, комсомольскай комитеттар дьоҥу нитиннэн ыытыахтаахтар.

В. АРЖАКОВ,
нс дьыала отделын начальника,
милиция майора.

МӨККҮӨР ҮӨСКЭЭТЭҐИНЭ

Хас биирдии үлэ коллективыгар профком уонна администрация представителлэриттэн үлэ мөккүөрүн быһаарар комиссия тэриллиэхтээх. Комиссия састаабыгар киирэр профком представителэ профком уураҕынан, администрация представителэ тэриллэ салайаччытын бириисэһинэн аналлар. Маныаха администрация уонна профком представителэрин ахсаана тэҥ буолуохтаах. Комиссия састаабыгар тэриллэ салайаччыта уонна профком председателэ киллэриллиэхтэрин сөп.

Үлэ мөккүөрдэрин быһаарар комиссиҕа киллэриллибит сайабылыанньа 5 хонук иһинэн үөскүүлээх иһин баарына көрүллүохтээх.

Комиссия техническай, бухгалтерскай бэрэбиэркэлэри ыытарга сорудах биэрэр, администрациятан документаннары, расчеттары көрдөтөн ылар уонна туоһулары ыытар бырааптаах. Мунньах саҕаланыытыгар сайабылыанньалаах үлэһит комиссия ханнык бааҕарар чилиэнин туоратарга этии киллэриэн сөп. Оннук түбэлтэҕэ мунньах көһорүллэр. Администрация представителин туоратар туһунан этиини тэриллэ салайаччыта, профком представителин туһунан этиини профком төбө сөптөөҕүнэн көрэн быһаараллар.

Мунньахха председатель уонна секретарь илин баттааһыннаах боротокуол оҥоһуллар. Онно комиссия туох уураҕы ылыммыта ыйыллар. Боротокуол куоппуйата үс хонук иһигэр администрациҕа ыытыллар уонна выписката үлэһиккэ туттарыллар.

Үлэһит комиссии уураҕын кытта сөбүлэспэт түбэлтэтигэр выписканы тутан баран, уон хонук иһигэр профкомҥа үгүсүн сөп. Үлэһит итиннэхэ таһаарыллар уураҕы кытта выписканы тутан баран, сөбүлэспэтэҕинэ эмиэ уон хонук иһиннэн народнай суукка үгүсүн сөп.

Үлэ мөккүөрдэрин быһаарар комиссия атын үлэҕэ көһүү, үлэ чаһын таһынан, түүнгү кэмнэ, өрөбүл, быраанньык күннэргэ үлэлээһин иһин төлөбүрү, командированы, хамнас систематыкан көрүллүбүт бириэмийэни төлөөһүү, үлэһит хамнаһыттан тутуу, нитэр миэрэлэри тутуу, о. д. а. боппуруостары көрөр.

Администрация быһаарыытынан үлэттэн уураллыбыт дьон сайабылыанньалара быһа народнай суутунан көрүллэр.

Үлэ мөккүөрдэрин быһаарар комиссия уураҕа үгүсүллүбэтэҕинэ уон хонук иһигэр толоруллуохтаах. Ити кэн иһигэр администрация комиссия уураҕын толорортон аккаастаныаҥына, профком мунньаҕынан үлэһиккэ толоруулаах диэн күүһүгэр тэҥнэх, дастабырыанньа бэриллэр. Итиннэ олоҕуран судисполнитель комиссия уураҕын олохха киллэрэр.

Р. ИВАНОВ,
народнай судьуйа.

История страницалара

ИЙЭ ТУҺУНАН БАЛЛАДА

Елистиния Федоровна дуга кинэгинк билэр, Степанова дьылҕата дойдуна аата Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар Ийэ уонна Гражданин хорсун быһыытын символынан буолбута. Тоҕус уолун ийэ фронтка атаарбыта, бары тохсуон кыргыһыы хонуутугар геройдуу охтубуттара.

Е. Ф. Степанова кэрэһигэр композитор Г. Пономаренко уонна поэт В. Жилин «Ийэ туһунан баллада» диэн вокальнай-поэтическай композицияны айбыттара. Ол аан бастаан Е. Ф. Степанова дойдутугар Краснодарскай кыраай Тимашевскай оройуонугар юбилейдыы дьүүлүгэр таһаарыллыбыта. Композицияны кыраай уус уран самодеятельноһын бастыҥ коллективтара толорбуттара.

Тыһыынчанан дьон ааматынныык таһыгар мустубуттара. Иннинэ — Аҕа дойду Улуу сэриитин ветераннара, огдооботоро...

Снимоктарта: «Ийэ туһунан баллада» вокальнай-поэтическай композицияны толоруу кэмиттэр.

Ф. Веленгурин фотота (ССТА фотохроникката).

„ДОРООБО“

(литературнай этюд)

МЫЫКА киһини саҥаан өйдүүр буолуоҕуттан ылата ийэтэ аҕа саастаах дьону ытыктыахтааҕын туһунан саҥахтасыта аҕай. Ким да буоллун, туох да үлэһит буоллун: эйэҕэһин көрдөрүөхтээх, тылларын истиэхтээх, моҥнуһуо суохтаах. Эгэ, улахан дьон ортотугар солуута суох быһыыланыа дуо? Итини барытын ситиһии сүрүн төһүүтүнэн, ийэтэ этэриэн, дорообоолоһуу этэ. Билэр да, билбэт да киһигиттэн.

1944 сыл күһүнүгэр Мыыка оскуола аанын аһан, үөрэнээччи буолбута. Хара маҥнайгы күннэриттэн 'дорообоолоһуу көрүгүнэрин — чугаастан, тэйиччиттэн, ыраахтан, тылынан уонна ихиннэн баһылыы охсубута.'

Түөрт сыллаах начальнай оскуола үөрэҕэ этэҥҥэ бүтэриллибиҥэ. Бэйиэ кылааска үөрэтэр учууталлара эйдэҕэ хаалбыта: предмет ахсын туһунан, Саха тылыгар уонна литературатыгар турбут-олорбут, сүр эрчимнээхтик тиһиргэччи үөрэнэн хаамар, төгүрүк тобетүн, үөрэнээччилэр курдук, күлэччи кыргымыт, орто уҥуохтаах, модьу киһи үөрэтэрэ. Кини оскуола бытархай бытырыыскаларыттан сэттиһи бүтэрэрэ сылдьар адаархай ыччаттарыгар тиийэ суоссуоҕал эрэннээх учуутальыттан биллэҕэ. Уруоҕар сахсыҥа сеҕаныыра иннэлэр уу-чуумпута сатыылыыра. Уруогун хайаан да ньиргиэрдээх дорообоолоһууттан саҕалыыра. Дорообону умнар киһи мункуту, тоҥкуруунуу, харанатыы, киһини сэниэрин туспарыыгар тоҕоҕолоон көҥсиирэ. Оччотооҕута оскуола оҕолоро таһырдьа улахан дьону көрүстэхтэриэ, дорооболоһоллорутар бэрэбэлэриэн туһунан үөрэнэтэхтэрин туһунан үөрэнэччилэр быраабылаларытар баара. Онту дьэ кини, аймаҕаны аахсыбанна да туран кытаанахтык ирдиирэ.

Сэттиска Мыыка үһүс чиэппэргэ ыалдьан аанньа үөрэммэтэҕэ. Саастыы үһүн оробуллаҕа таһаҕасчыттары кытта атынан биэс күн сылдьаран, эмтэнэ диэн аттаан, ийэтэ, Улахан Боробулуун, куораттан киирбиттэрэ. Дьиҥуусчаабы көрөр дьолго тиксибит Мыыка ыарыытын умнан, кэбиһиитэлиирэ. Чуурка уулуссалаах, иккилии этээстээх биллэрэ кинэ баҕайы түннүктэрдээх үһүк, субуруйбут мас дьиэлэри уол соҕо-махтаһа көрбүтүн, пенсиэҕэ тахсара чугаһаабыт биллибитинэн оҕонньор аатыран эрэр Мыыка билиэхэ да ураанубат.

Куораттан кини уулусса саҕаланыытыгар олорор агрономка үөрэнэр күтүөттэрин аахха туспуттэрэ. Нөҥүө күнүттэн баһыыһаны кэрийбиттэрэ.

Бастаан утаа тыа дьоно дорообоолорун иннилэригэр укта сылдьыыбыттара. Сорох эпиэттиир, сорох суох. Бары хаана эрэ тиэтэйэллэрэ сүрдээх. «Туора турар» диэнгэ меаринныыр аттаах муоста устун атах тыаһа тыбыгырас. «Туох аттаахха ыксыыр буоллахтарай?» — диэн Улахан Боробо ботугуруур. «Син биир дорообоолоспуттор, эйдэхтэрэ бэрт», — диир Мыыка. «Эмиэ да оннук эбит», — диэн ийэтэ эмискэ күлэ туспута.

Онон дорообо диэн ардыгар ити курдук-моһуоктардаах быһыылаах; үлүбэй үҥүлүтэ сылдьар олуонаҕа дылыта. Ол эрээри биэр сиргэр, биэр дьоҥҥун кытта хаһан баҕарар. Мыыка ийэтэ этэриинэ, дорообо булгуччулаах буолуохтаах. Обугэ саҕаттан этэллэр дии: «Суоҕу маныраһан, киһи кэпсэтэн билсэр».

Дорообо эйэҕэс сыһыан аһыллар аана! Дорообо — тоҥу ирэрэр, өһөс-өһүөн майгыны сымнатар, булгуччутар.

БААНЫК.

Сиэр-майгы тематыгар

Бардам быһыы

Умайар уот күйаастан уҥа талбаран, көй салгыҥа уйдаран сылдьыбытым уурайан, тарыныйа суулаан эрэрим баара... Өйдөөн кэлбитим «Сельхозтехника» маҕаһыныгар огурсулаах нуулар быыстарыгар кыбыллан сытар эбилиэн. Продавец кыргыттар огурсулары таланнар миигин сыыһалаты харбаатылар. Киниилэргэ сытан биэриэм дуо? Дьиэ үрдүгэр тиийэ өрө харбаспыт өстүөкүлэ баанкаларын үрдүлэригэр кэтэн тахсан олорунан кэбистим.

Үөһэттэн көрбүтүм: араас өҥнөөх оҕуруоку сатаммыта суох биир сапка тиспит курдук уочарат дьоно субуруспуттар. Бары даҕаны күөх сайын маанылаах аһыттан маппатарбыт диэн туралларын быһылаах. Сиэр быһыытынан сэрии ветераннарыгар уочаракка туруоран тиритиннэрбэккэлэр эрэ быһалыы биэрэллэрин көрөн үөрдүм. Ол кини ардыгар огурсубут ахсаана аҥыйаан барда. Сэрии ветерана В. Г. Поносов кырдьаҕас продавецтан: «Тукаам, итини миэхэ ыйаа», — диэн бэрт намыыныык кордьастэ. Оҥоуоха туран уочарат баһыгар турар дьахтар улаханнык уордайда: «Ветераннар биир кини кэккиттэн ылыахтаахтар; огурсуну миэхэ аҕал!» — диэн дьаһалыысыйда. Биир кини диэн хайаларын этэр буоллаҕай диэн мунчаарымаг. Ити кини бэйэтин этэр. «Мин бэйэлэх иннибэр ветераны киллэриэм дуо?» — диир дьүһүнэ. Уочарат дьоно сиэмэктик да буоллар огурсуну ветераннарга биэрэр түһүнан этэн көрбүттэрин истэ да барбата. Быйаһыытан сулбурута тыытан ылан суумпатын түгэҕэр угуталаан кэбистэ. Эбитин: «Ветераннар да буоллуннар, кини барыта айахтаах» — диэн холуоктук тылласта. Сорохтор суобас-майгы түһүнан санатыспыттарыгар «Суобаһым суох!» диэн аһаҕастык билиннэ. Итиннитэ хайдах эрэ киэн туттар курдук ньилиннэ. Дьэ сүрдээх. Итинник түктэри быһыыны оскуола үөрэнээччилэрэ, ыраҥаан оҕолор көрөн тураллар.

Баара-суоҕа иккиэйэх киилэ огурсуну үөрдөкөтүтэ ветеран-ыраҕаска биэрбит буоллун. Уочарат дьонугар төбөлөөх үтүө холобур буолуо этэй? Бэйэтэ даҕаны кыра да буоллар үтүө быһыыны оҥорбуттуан төбөлөөх санаата нөтөҕүллүө, чэпчиэ этэй? Оттон ветеран сиэмэрэ, дьиэ кэргэттэрэ үөрүүлэрин туһунан этэ да барыллыбат. Онон бардам майгылаах, бэйэтэ этэриэн, суобаһа суох үс үөрүүнү күрүлүүр күүс үнүү тэбистэ. Кини кимий? Продавецтаттан туохулаһан истибитим Чурапчы олохтоохо Зоя Ефимовна Прокопьева эбит. Итинник бөрүүтэ суох быһыылаһыы от ыйын 20 күнүгэр тэҥнэстэ. Төбө да хара тыа олохтоохо буоллаҕым ытык-мааны дьонгутун, сэрии ветераннарын, бардам майгылаахтартан, холус тылларыттан күөмчүлүүрүгүтүгэр этэбин.

ТОҤСОҔОН.

СЫННЬАЛАҢҢА

Аан дойду саҥа рекорда Японияҕа болыстаннэ. Рекордсменнаан Нагоя куорат зоопаркатын Фукоко диэн аттаах гиппопотама буоллаа. Аан дойду зоологическай садтарын историятыгар аан бастаан кини уон сэттис оҕотун төрөппүт. Фукоко оту сэттэ саастаах, бастакы оҕотун 1957 сыллаахха төрөппүт.

x x x

Тоҕус уон биир саастаах американка Япония саамай үрдүн хайатыгар — Фудзиямига тахсыыны саҕалаата. Калифорния олохтоохо Хульда Крукс бэйэтин ырдьаҕас сааһын аахсыбанна, 3776 метр үрдүнэ таҕыстаҕына, аатырбыт чыпчаалын сүтүрүтээччилартэн саамай ырдьаҕастарынан буолуоҕа диэн иһитиннэрэр Япония Кио др Цусин информационнай агентиэтэ.

Билигин даҕаны чэтиэнник сылдьар американка бэйэтин суотугар биир аан дойду рекордун суруммута.

(ССТА).

Редактор Н. Е. МАКАРОВ.

Мугудай орто оскуолатынан 1984 сыллаахха бэс ыйын 25 күнүгэр Захарова Светлана Дмитриевна аатыгар бэриллибит В сериялаах 182367 №-дээх аттестат сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан аҕыллар.

Хатылы орто оскуолатынан 1977 сыллаахха Седалищева Вера Васильевна аатыгар бэриллибит 041342 №-дээх аттестат сүппүтүнэн, дьиҥэ суоҕунан аҕыллар.

ТӨЛКӨЛӨРҮН ТҮӨРӘХТИЭҐИН

(Бүтүүтэ. Иннин 2-с стр. көр).

Баара эрэ 25 сыл иһиттэр Чурапчы тоҕус томторо саҥа ыаллар дьиэлэриэн саҥдаардылар. Бу күннэргэ 40-са ыал саҥа дьиэ тутталлаах. Уһаайба сиргэр наадыйааччылар эйдэҕэн иһэллэр. Өрөмүөнүгүр-техническай предприятие тутууну ыытар сирэ кыараата. Итиннэ эбии уута, мэччирэҥэ суох. Садьыалааахха ыанньык фермаҕын олохтуур туһунан кэпсэтии барбыта быданнаата. Бу сүрүйэ олорон, 36 сыллааҕыта миигин Ворошилов аатынан колхоз председателиэн быыбардаабыт мунньахтарын санаан кэллим. Онно үүс колхозтаахтар миэхэ туһаайан: «Кэлин Түөйэ үрэх суоҥуутэр улахан бөҕүвлэктэр баар буолуохтара. Олортоҥ биирдэстэрэ биһиги Түөйэбит буолуо», — диэн эппиттэрэ. Ити эрэл санаа, алгыс үтүө тылларын эппит колхозтаахтар үгүстэрэ билигин суохтар. Оччотооҕута тыа хаһаайыстыбатын министерствота оройуоҥҥа боруода сүөһүү үөскэтэр сыаллаах колхозтар ходуһа, мэччирэҥ сирдэрин отторуу химическай составбын үөрэтиэ. Сүөһү этиҥэр-хаанныгар ордук сөп түбэһэр химическай элементэриэн бай сириэн Ворошилов аатынан колхоһу аатаабыттара. Дьаарыллаҕа племенной ферма тэриллибитэ. Ити ферма бэйэтин сыалыгар эппиэттиирдик үлэлээн иһэн, 1954 сыллаахха колхозтар бөдөҥсүйүүлэриҥэр үрэллэн хаалбыта. Бөдөҥсүйбут колхоз саҥа салалтата кыайан өйдөөботоҕуттэн ити нэскиллээх дьыала тохтотуллубута.

1960 сыл сайына улахан кураан буолан, оройуон үгүс колхозтара ыраах сирдэргэ тиийэн оттоон ыараханнык сылы тахсыбыттара. Төбө да кураанныаатар 1960 сыл түмүгүнэн биирдии фуражнай ыныхтан 1560 кг үүтү ыан дьаарыллар балай да ситиһиилэммиппит. Оччотооҕу комсомолкалар Дария Монастырева, Татьяна Павлова биирдии фуражнай ыныхтарыттан 3000 кг үүнү илтэни ыабыттара. Семен Федоров, Василий Неустроев биирдии тунуй бургунастан 1500 кг ордук үүтү ылбыттара. Биригэдээдэ ньирэй деловой тахсыыта 85 бырыһыаҥҥа тэҥнэспита. Ыныах сүөһү 95 бырыһыанын, сылгыны 100 бырыһыан тыыннаах ситэриспиппит. Аатырбыт ньирэй көрөөччү А. Винокуров соҕотоҕун 101 төбө саҥа төрүөх ньирэйдэри марирпуттаан үүрэ сылдьан мэччитэн, үүт белэҥнуунан эбии аһатан биирэ да эчиэрэпэккэ туттарбыта. Бороскулар 230 кг үөһээ ыйааһыны үктээбиттэрэ. Ити ситиһиилэр билигин даҕаны суолталарын сүтэрбэттэр. Хаһан баҕарар киэн туттаахтан аһарыахха сөп. Оччотооҕуга билигин курдук дэлэй эбии аһылык суоҕа. Бүгүннүгү күн кө нэрү кэстүүлэрэ буолбут техника сураҕа иннилиэ буолара. Ол оннугар үлэҕэ бэриниллээх этибит. Сайын устата үс-түөрт сайылыктарыттан көнө сылдьан ыныҕы хайаатар да күннэ устэ ыырбыт. Билигин ыччаты аҕа көлүөнэ үлэтигэр тэҥнэтэргэ ыытырыам этэ.

Мин уруккуну саналыыпын туруорсар бөҕуруоспуттан туораахын курдук өйдөөмөн, Үтүө үгэстэри салгыарыҥ, үлэхамнас күөстүү оргуйбут сирдэрин отөхсүтүмүөҕүн диэн санаатаан ааспыты ахтан аһардым. Түөйэ уонна Дьаарылла научнай төрүккэ олоҕуран сыһыаннастахха, нэскиллэохтик дьаһаннахха аһы-үөлү дэлэтэргэ лаппа туһалыыр кыахтаахтар. Төрөөбүт төрүт дойдубут дьылҕата — ыччаттарбыт илиилэриҥэр. Киниилэр Түөйэ уонна Дьаарылла төлкөлөрүн түөрэхтэрэ көрүөхтэрэ диэн эрэнэбин.

В. МАКАРОВ,
сэрии уонна үлэ ветерана.

ИНЬИГИ АДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 26 «а». **ТЕЛЕФОННАРБЫТ:** редактор—21-332, отделлар—21-265, уоскей—21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54867. Газета выходит по вторниках, четвергах и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. с. Чурапча ул. Карла Маркса 26 «а». Тираж 3816 экз.

№ ЗАКАЗА 90.